

مقاله پژوهشی - فصلنامه علمی **رهیافت**

سال چهاردهم، شماره ۵۲، پاییز ۱۳۹۹
صفحه ۲۰۵ تا ۲۲۴

بررسی تأثیر طایفه‌گرایی بر الگوی انتخابات مجلس هشتم تا دهم شورای اسلامی: (مطالعه موردی شهرستان نورآباد)

مریم زارع / دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی سیاسی، واحد دهاقان، دانشگاه آزاد اسلامی
دهاقان، ایران، miladcoim@gmail.com

احمد آذین / استادیار گروه علوم سیاسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان،
ایران، (نویسنده مسئول)، dr.ahmadazin96@gmail.com

اصغر محمدی / استادیار گروه جامعه‌شناسی واحد دهاقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهاقان، ایران
asghar.mo.de@gmail.com

چکیده

این پژوهش به تبیین جامعه‌شناسی طایفه‌گرایی و تأثیر آن بر الگوی انتخابات مجلس هشتم تا دهم شورای اسلامی پرداخته است، جامعه آماری شهروندان ساکن در شهرستان نورآباد می‌باشند. ۵۰۰ نفر به عنوان نمونه تعیین و به صورت سهمیه‌ای مبتنی بر گروه سنی ۱۸ سال به بالا، جنس و منطقه محل سکونت (همه مناطق شهرستان نورآباد ممسنی) متناسب با حجم جمعیت جمع‌آوری شده است که تا حد امکان معرف جامعه و متناسب با هدف‌های پژوهش باشد. پایایی پرسشنامه از طریق حد نصاب ضریب الفای کرونباخ و روایی پرسشنامه (با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی)، روایی سازه صورت گرفته است. یافته‌ها نشان می‌دهد مردان بیش از زنان و شهروندان مجرد بیشتر از متأهلان کنش‌های انتخاباتی را انجام می‌دهند، پس از آن با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری و با احتساب خطاهای اندازه‌گیری سایر متغیرهای پژوهش به ترتیب (رقابت بر سر منابع کمیاب ۰/۸۲ درصد، طایفه‌گرایی ۰/۴۵ درصد، تفکر سیاسی اصلاح طلبی ۰/۳۷ درصد، فشار گروه‌ها ۰/۳۱ درصد، رأی دادن جماعت ۰/۲۷ درصد، تعصبات شدید طایفه‌ای ۰/۲۳ درصد، خانواده افراد ۰/۱۷ درصد، احساس همبستگی و تعلق طایفه‌ای ۰/۱۴ درصد، قدرت‌نمایی قومی ۰/۱۴ درصد) تأثیر را بر الگوی انتخابات مجلس داشته‌اند. اما طایفه‌گرایی در بین پایگاه‌های اقتصادی اجتماعی و تحصیلات مختلف یکسان بوده و تفاوتی وجود نداشته است.

کلیدواژه: طایفه‌گرایی، الگوی انتخابات، مجلس شورای اسلامی، مشارکت سیاسی، شهرستان نورآباد ممسنی.

تاریخ تأیید ۱۳۹۹/۰۵/۰۵

تاریخ دریافت ۱۳۹۸/۰۴/۱۲

مقدمه

یکی از شاخص‌های توسعه سیاسی در جهان کنونی مشارکت مردم در تعیین سرنوشت خود است که این امر از طریق رقابت سیاسی سالم و کارآمد به وقوع می‌پیوندد. این شاخصه معمولاً در کشورهای توسعه یافته با عنوان الگوی مشارکتی و فعال تبیین می‌شود که عاملی برای مشارکت در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی است. اما در کشورهای جهان سوم و در حال توسعه، نحوه رابطه حامی-پیرو یکی از موانع اصلی گذار به دموکراسی محسوب می‌شود که نمونه بارز آن را می‌توان در نظام‌های صرفاً مبتنی بر طایفه‌گرایی مشاهده کرد؛ زیرا جهت‌گیری‌های سیاسی اقوام و طوایف به کانالیزه شدن و تک ساختی شدن نظام سیاسی منجر می‌شود (سجادی قیداری و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۰). به عبارتی دیگر در جوامع سنتی روابط مبتنی بر گرایش‌های سنتی بر علائق و انتخابات مردم آن جامعه تأثیر می‌گذارد.

مهم‌ترین موقعیتی که در جامعه دموکراتیک برای مشارکت سیاسی شهروندان فراهم می‌آید، برگزاری «انتخابات» و «رأی‌گیری» از عموم شهروندان است. این فرایند امکان دست‌یابی به تصمیمی مورد اجماع درباره نحوه اداره سیاسی جامعه را مهیا می‌سازد. علاوه بر این، می‌توان انتخابات را بنا به ماهیت جمعی و کمیت‌پذیر^۱ تصمیم‌گیری در آن، محل تجلی اراده نهایی عموم شهروندان به حساب آورد (علوی‌پور، ۱۳۹۱: ۳۶). به بیان دیگر انتخابات یکی از عرصه‌هایی است که مردم نظرات و خواسته‌های خود را در آن بیان نموده و به گونه غیرمستقیم در فرایند سیاست‌گذاری عمومی مداخله می‌کنند. در جریان انتخابات، کاندیداها، گروه‌ها و احزاب سیاسی تلاش می‌کنند تا برای کسب قدرت، بر پایه اصول سیاستی متفاوتی با هم به رقابت پردازند و در صورت انتخاب، سیاست‌موردنظر خود را به اجرا گذارند (طالب و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۶۸). این انتخابات در کشورهای مختلف گونه‌های مستقیم و غیرمستقیم گوناگونی دارد که هر کدام بر پایه قواعد انتخاباتی خاصی برگزار می‌شود.

با این حال، متغیر انتخابات و مشارکت سیاسی در کشورهای مختلف تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار می‌گیرد. به عنوان مثال در برخی کشورهای در حال توسعه و حتی توسعه یافته، مؤلفه‌های سنت‌گرایانه نظیر گرایش‌های قومی، طایفه‌ای، قبیله‌ای، مذهبی و نژادی بر عرصه انتخابات تأثیر می‌گذارد. بنابراین در بررسی دلایل، چرایی و علل مشارکت مردم در انتخابات

^۱ . میزان آرای شمارش‌پذیر.

باید به مؤلفه‌های سیاسی و اجتماعی نیز توجه نشان داد. به طور خاص این اثرگذاری در کشورهای چندفرهنگی نظیر کشور ایران آثار گسترده‌تری بر جای می‌گذارد. ایران کشوری چند قومیتی است و تاریخ سیاسی آن در مقاطع مختلف با نقش فعال قبایل و طوایف گره خورده است. نقش طوایف گاهی مثبت و گاهی منفی است. صرفنظر از این نقش‌ها، گاهی درون این گروه‌ها و هم‌چنین در بعضی از روستاها و شهرها برخوردهایی شکل می‌گیرد که آثار تخریبی آن، امنیت و آسایش مردم را به خاطر قتل‌ها و کشتارهای بی‌امان، سلب می‌نماید و این یکی از مشکلات اجتماعی است. هنوز در گوشه و کنار کشور ایران بعد از گذشت این همه دگرگونی‌های اجتماعی و تغییرات فرهنگی، آثار ناگوار پدیده‌ای به نام نزاع‌های جمعی و درگیری‌های قومی و قبیله‌ای، طایفه‌ای مشاهده می‌شود، هنوز خشونت و نزاع از جمله موضوعاتی است که در فرهنگ بعضی از ایرانیان، شاخص قدرت و یا دفاع از منزلت اجتماعی و فرهنگی و حیثیت خانوادگی محسوب می‌شود (پورافکاری، ۱۳۸۳: ۳). در جامعه چندقومی ایران که حدود ۱۲ درصد از شهروندان آن غیرفارس هستند، قومیت‌ها و طوایف متعددی دیده می‌شود. این تنوع قومیتی با عناصر و مؤلفه‌های (تیره و طوایف) بین آنان پیوند یا گسست ایجاد کرده است؛ چنانکه احساس طایفه‌گرایی و خویشاوندگرایی در میان طیف وسیعی از جمعیت کشور کتمان‌ناپذیر است. تردیدی نیست که خاستگاه علل بسیاری از وقایع و رخدادها در جامعه ناشی از وجود خرده فرهنگ‌هایی است که هم‌عرض و هم‌سو با فرهنگ ملی رشد و توسعه نیافته‌اند؛ بلکه به دلیل تأثیرپذیری از نظام طایفه‌ای در بستر اجتماعی خود و در درون مرزهای جغرافیایی با ویژگی‌های ژئوفیزیکی خاص و منحصر مانده است (نیازی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲).

طایفه‌گرایی اساساً مبتنی بر رجحان یک گروه نژادی، طایفه‌ای و فرهنگ اجتماعی مشخص بر گروه‌های دیگر است که در آن انجام تصمیم‌گیری‌های سیاسی مبتنی بر گرایش‌های طایفه‌ای بوده و در تضاد با توسعه سیاسی است؛ زیرا توسعه سیاسی، فرایند دموکراتیزاسیون مبتنی بر نهادینگی ساختارهای سیاسی برخوردار از جامعه مدنی و چرخه مسالمت‌آمیز قدرت از طریق وفاق بین نخبگان و تفکیک و افتراق بین ساخت‌ها را در بر می‌گیرد، اما دستیابی به چنین سطحی از توسعه سیاسی در تصمیم‌گیری‌ها نیازمند گذار از تعصبات قومی و طایفه‌ای است. پدیده طایفه‌گرایی اجتماعی - سیاسی عمدتاً در اجتماعات محلی با ساختارهای طایفه‌ای مشاهده می‌شود که تداوم آن می‌تواند اثرات منفی متعددی مانند بی‌انگیزگی سایر گروه‌های اجتماعی و انحصارطلبی قدرت سیاسی شود. نمود عینی

طایفه‌گرایی در تصمیم‌گیری‌های سیاسی عمدتاً در شرایط انتخاباتی تشدید می‌شود (سجادی قیداری و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۹). در این میان شهرستان ممسنی به عنوان یکی از شهرستان‌های استان فارس از جمله مناطق جغرافیایی پیرامونی کشور است که هنوز عناصر سنتی خود را حفظ کرده است. این شهرستان در طی سالیان متمادی زندگی عشیره‌ای و سنتی داشته است، به طوری که هویت جغرافیایی و طایفه‌ای یکی از نیرومندترین عوامل اثرگذار بر پایگاه رأی‌آوری نمایندگان این حوزه انتخابیه را شکل می‌دهد. شهر نورآباد ویژگی‌هایی چون شیوه زیست عشایری، خویشاوند‌گرایی و احساس تعلق به طایفه‌ای خاص را از دیر باز حفظ کرده است. طایفه‌گرایی و وجود احساسات و روحیات قوی آن که از ویژگی‌های ساختار سنتی ایلی و قبیله‌ای می‌باشد در بین اهالی مشهود و چشمگیر است.

در این تحقیق می‌خواهیم به بررسی جامعه‌شناختی طایفه‌گرایی و تأثیر آن بر الگوی انتخابات مجلس هشتم، نهم و دهم مجلس شورای اسلامی در شهرستان نورآباد ممسنی بپردازیم. بنابراین این تحقیق در پی پاسخگویی به این سوال است که طایفه‌گرایی در شهرستان نورآباد در الگوی رای‌دهی انتخابات مجلس هشتم تا دهم شورای اسلامی چه تاثیری داشته است؟ و اینکه طایفه‌گرایی در انتخابات اخیر نسبت به گذشته چه تغییراتی داشته است؟

۱-۱. پیشینه پژوهش

۱-۱-۱. پژوهش‌های داخلی

شمس‌الدینی (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان «انتخابات و طایفه‌گرایی با تأکید بر روند انتخابات مجالس پنجم تا هشتم شورای اسلامی در حوزه انتخابیه ممسنی» پرداخت. نتایج تحقیق حاکی از نقش‌آفرینی پررنگ هویت طایفه‌ای در جهت‌دهی به گزینش نماینده در کلیه دوره‌های رأی‌گیری مورد بررسی دارد که این اثرگذاری عموماً به دلیل مشارکت سیاسی افراد بر مبنای پایداری به اصول و سنن نانوشته ایلی در راستای برخورداری از منافع شخصی و عمومی می‌باشد. رومینا و صادقی (۱۳۹۴) نیز در تحقیقی با عنوان «بررسی تأثیر طایفه‌گرایی بر الگوی رأی‌دهی؛ مطالعه موردی: شهرستان نورآباد ممسنی» پرداختند. نتایج نشان داد گرایش‌های طایفه‌ای - مکانی در الگوی رأی‌دهی سه نماینده، تأثیر کمی داشته است. اما در الگوی رأی‌دهی نمایندگان در دور ۸، ۷، ۶، ۵ و ۹ تأثیر چشمگیری داشته است. نیکفر و اکبری (۱۳۹۴)، در تحقیقی با عنوان «بررسی رفتار انتخاباتی شهروندان نورآباد؛ در نهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی» به بررسی رفتارهای انتخاباتی در این شهر پرداختند.

نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که در جمعیت مورد مطالعه در شهر نورآباد عواملی چون ساختارهای قومی - قبیله‌ای و نخبگان اعم از سیاسی، قومی و مذهبی رابطه معناداری با مشارکت انتخاباتی دارند؛ به عبارت دیگر، پاسخ دهندگان عوامل مذکور را مؤثر بر جهت دهی آرای خود دانسته‌اند. همچنین سجادی قیداری و همکاران (۱۳۹۵) نیز در تحقیقی با عنوان «تحلیل رابطه طایفه‌گرایی اجتماعات محلی با توسعه سیاسی در شرایط انتخاباتی (مورد مطالعه: شهرستان نورآباد ممسنی)» به این نتیجه رسیدند که بین دو متغیر طایفه‌گرایی و توسعه سیاسی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین نگرش‌های محلی طایفه‌ای یکی از عوامل کلیدی بوده که در توسعه نیافتگی سیاسی این شهرستان نقش داشته و به علت عبور ناقص شهرستان از مراحل توسعه سیاسی نظیر انتخابات، منجر به تثبیت نظام فکری طایفه‌گرایی شده است.

۲-۱-۱. پژوهش‌های خارجی

گیمپل و تام کو (۲۰۰۴)، در مقاله خود با عنوان «اصرار بر نژاد سفیدپوست در سیاست - های نیوانگلند» به این نتیجه رسیدند شهرهایی که به گروه‌های قومی اروپایی توجه بسیار دارند، تمایل آنها به جمهوری‌خواهی است در حالی که شهرهایی که گروه‌های جدید مهاجر در آن ساکن شده‌اند به طرز انکارناپذیری قوانین دموکراتیک محکمی دارند. حتی پس از محاسبه وجود منابع دیگر، تمایلات سیاسی و گرایش‌های رأی‌گیری گذشته نتایج مجدداً تکرار شد. مکزی (۲۰۰۴) نیز رابطه شبکه‌های اجتماعی، مذهبی و بسیج غیرمستقیم و مشارکت سیاسی سیاه‌پوستان را بررسی کرد. هدف اصلی این پژوهش، بررسی این موضوع بود که چگونه بحث‌های سیاسی غیررسمی در کلیساها به عنوان منبع غیرمستقیم بسیج سیاسی افراد عمل می‌کند. نتایج نشان داد تعامل و ارتباط با نهادهای مذهبی موجب دریافت اطلاعات سیاسی مهم می‌شود و شهروندان را به مشارکت کنندگان فعال فرایندهای سیاسی تبدیل می‌کند. نوریس و مدس (۲۰۰۵)، در آخرین مطالعات تطبیقی خود از ۱۲ کشور آفریقایی شامل زیمباوه، مالاوی، غنا، لسوتو، بوتسوانا، تانزانیا، نامیبیا، مالی، زامبیا، نیجریه، آفریقای جنوبی و اوگاندا معتقدند کلید فهم رفتارهای انتخاباتی و حزبی در جوامع کشاورزی، سنتی و در حال گذار به دموکراسی، پدیده قومیت است. برانتون (۲۰۰۹) در پژوهش خود، اهمیت نژاد و قومیت را در انتخابات مقدماتی کنگره آمریکا بررسی کرد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد نژاد و قومیت منطقه‌ای با تعیین نامزد متعلق به گروه‌های اقلیت مرتبط است. علاوه بر این، وجود نامزدهای

انتخاباتی متعلق به گروه‌های اقلیت بر رقابت انتخاباتی در انتخابات مقدماتی تأثیرگذار هستند.

پژوهش‌های مطرح شده در بالا هرچند در بررسی موضوع طایفه‌گرایی و یا حتی تأثیر طایفه‌گرایی بر انتخابات در نورآباد، با موضوع حاضر نیز همسو هستند، اما آنچه باعث تمایز پژوهش حاضر از سایر پژوهش‌های شده است، توجه به تأثیر طایفه‌گرایی بر انتخابات هشتم تا دهم مجلس شورای اسلامی در شهرستان نورآباد ممسنی است که تا به امروز در پژوهش خاصی بدان پرداخته نشده است. از این جهت پژوهش حاضر دارای نوآوری است.

۲. مبانی نظری؛ نظریه‌های مشارکت سیاسی

نظریات متعددی درباره الگوهای مشارکت سیاسی و دلایل حضور و عدم حضور مردم در انتخابات مطرح شده است. به طوری که در هر کدام از نظریات بر وجه خاصی تأکید شده است. به همین دلیل می‌توان طیف متعددی از نظریات سنتی، جدید، نظریه‌های نوسازی، نظریات اقتصادی، فرهنگی و... را مورد بررسی قرار داد. یکی از مهم‌ترین نظریات که در زمره نظریات اولیه به شمار می‌رود به فردیناند تونیس جامعه‌شناس اختصاص دارد. به عقیده وی میان جوامع سنتی و جوامع مدرن تفاوت وجود دارد و این تفاوت‌ها بر چگونگی انتخاب مردم هر سامان تأثیرگذار است. این مطلب بوسیله فردیناند تونیس به صورت تمایزی بین جامعه و اجتماع طرح گردیده است. گماینشافت یعنی رابطه نزدیک و چهره به چهره در اجتماع باثبات و گزلفشافت یعنی روابطی که براساس محاسبه عقلانی و نفع خود در اجتماع سریعاً در حال تغییر استوار است (کرایب، ۱۳۸۶: ۲۱۳). بنابراین نوع مشارکت مردم در عرصه‌های مختلف هر جامعه دارای تفاوت‌های قابل توجهی است و طیفی از رفتارهای سنتی و شهری در میان مردم دیده می‌شود.

شپارت نیز با تأثیرپذیری از دورکیم به بررسی وضعیت جوامع از هم گسیخته می‌پردازد. طبق نظر دورکیم ناهنجاری یک شرایط اجتماعی است که در آن هنجارها ضعیف شده یا از بین می‌روند. ناهنجاری باعث می‌شود که جوامع غیر سازمان یافته و نامنظم شدند و افراد احساس ارزش‌ها و هنجارهای مشترک را از دست بدهند، در صورت نبود ارزش‌ها و هنجارهای مشترک افراد در باره اینکه چگونه باید فکر و عمل کنند، نامطمئن می‌شوند (کرایب، ۱۳۸۶: ۲۴۰). طبق نظر دورکیم، نظم اجتماعی به خاطر یک توافق عمومی روی ماهیت ارزش‌ها و نهادها (حکومت، خانواده، مذهب) بین اعضای یک جامعه وجود دارد، این توافق از خصوصیات مختص جوامع فاقد خط است که مبتنی بر همبستگی مکانیکی است

وحدت اجتماعی که از یک توافق ارزش و هنجاری، فشارهای قوی اجتماعی برای سازگاری و وابستگی به سنتها و خانواده ناشی می‌شود. دورکیم شاهد تحول اجتماعی بود که بوسیله انقلابات دموکراتیک و صنعتی آورده شد و سعی کرد که توصیف کند چگونه در جامعه پیچیده صنعتی نظم اجتماعی تحقق می‌یابد. او عقیده داشت در جامعه مدرن نظم اجتماعی مبتنی بر همبستگی ارگانیکی است. وحدت اجتماعی که مبتنی بر مجموعه‌ای از نقش‌های بسیار تخصصی است که اعضای یک جامعه را به همدیگر وابسته می‌کند. برای مثال مردم در جامعه صنعتی برای فراهم کردن کالاها و خدمات به هم وابسته هستند (همان: ۳۸۹).

همچنین رابرت کینگ مرتون در مقاله مشهورش با عنوان «ساختار اجتماعی و بی‌هنجاری» سازگاری‌هایی را توصیف می‌کند که ممکن است در جایی بروز کنند که تاثیر نظم معیارهای جمعی ضعیف شده باشد، او وضعیتی را مطرح می‌کند که در آن از نظر فرهنگی هدف‌های تعیین شده با وسایل مناسب برای رسیدن به آن هدف‌ها سازگاری ندارند. بحث او این است که در چنین وضعیتی آنومی یا بی‌هنجاری تا آنجا گسترش می‌یابد که موثرترین روش‌های عملی، خواه مشروعیت فرهنگی داشته یا نداشته باشد به طور نهادی بر انواع سلوک تعیین شده برتری می‌یابد (کوزر و روزنبرگ، ۱۳۸۷: ۲۱۲). نظریه دیگری که درباره مشارکت سیاسی و انواع آن بیان شده است، نظریه آلموند و وربا است. آلموند و وربا میان نوع نظام سیاسی و نوع فرهنگ سیاسی رابطه‌ای مستقیم قائل هستند؛ به این معنا که در جوامع دموکراتیک فرهنگ سیاسی مشارکتی و در جوامع غیرمردم‌سالار، فرهنگ سیاسی تبعی یا محدود وجود دارد. مشارکت در جوامع مردم‌سالار بر پایه آگاهی بوده و شهروندان آگاه بر اساس بحث‌های صورت گرفته در رسانه‌ها و عرصه عمومی دست به انتخاب می‌زنند. در نقطه مقابل، مشارکت سیاسی در جوامع غیرمردم‌سالار عمدتاً حالت تبعیت از گروه، دولت، خانواده، قبیله و طایفه داشته و فاقد عنصر آگاهی است. به این دلیل که فرهنگ سیاسی هنوز دموکراتیک و فعال نشده است (Almond and Verba, 1989: 235). در این نظریه بر مبنای دموکراتیک بودن و سنتی بودن جامعه، نوع خاصی از مشارکت سیاسی پدیدار می‌شود.

علاوه بر نظریات فوق که به وضعیت جوامع و میزان دخیل بودن عناصر سنتی و مدرن در آنها بررسی می‌شود، نظریات دیگری وجود دارند که به طور خاص بر مبحث انتخاب افراد تأکید می‌کنند. در همین راستا نظریه‌ای مطرح شده است که به عنوان نظریه هم‌رنگی شناخته می‌شود. پدیده هم‌رنگی از جمله مباحثی است که در رفتارهای اجتماعی به خصوص

انتخابات قابل بررسی است. در صورتی که کاندیداهایی در فرآیند رقابت انتخاباتی بتوانند مرحله صعودی فاصله‌گیری از رقبا را به طور صعودی طی نمایند، احتمال دارد در روزهای پایانی، مردم هم‌رنگی بیشتری را نشان دهند و رأی خود را با رأی اکثریت همانند خواهند ساخت. در این حالت مردم مصداق این گفتار خواهند بود که چون همه به فلانی رأی می‌دهند من هم به او رأی خواهم داد. پدیده هم‌رنگی در جوامع توده‌وار به مراتب بیشتر از جوامع فردگراست (اسماعیلی، ۱۳۸۶: ۴۰).

نظریه انتخاب حساب‌گرانه (عقلانی) بیان می‌کند که اگر افراد این حقیقت را درک کنند که مشارکت در یک اقدام جمعی منافع شخصی به دنبال دارد و موجب تغییر سهم آنها می‌شود به مشارکت اقناع خواهند شد. بنابراین گروه‌های قومی قبل از هرگونه اقدام و مشارکت، توانایی خود را در یک اقدام جمعی سنجیده و بر مبنای آن عمل می‌کنند (بابایی، ۱۳۸۲: ۱۶). نظریه دیگری که در این زمینه بیان می‌شود نظریه دیرینه‌گرایان است. دیرینه‌گرایی به معنی این است که حس تعلق قومی به طور طبیعی پس از متولد شدن فرد در یک گروه قومی پدید می‌آید. از این رو، هویت قومی هویتی "دیرین" تلقی می‌شود که به اعتبار تولد در یک قوم در فرد شکل می‌گیرد. دیرینه‌گرایان همچنان مدعی اند که فرصت‌های واقع‌بینانه برای این که فرد بتواند هویت قومی خود را تغییر دهد بسیار اندک است. فرد با اعضای گروه خویشاوند خود، با همسایگان، با هم کیشانش پیوندی می‌یابد؛ نه به دلیل علاقه شخصی، ضرورت عملی، منافع مشترک یا تعهدات، بلکه دست کم تا حدود زیادی به شکرانه نوعی اهمیت بنیادینی که برای خود پیوند مذکور قائل است (گیدنز، ۱۹۶۳: ۲۵).

۱-۲. چارچوب نظری پژوهش

در این مقاله از چارچوب نظری دیرینه‌گرایی به منظور تأثیر طایفه‌گرایی بر الگوی انتخابات مجلس شورای اسلامی استفاده شده است. اصطلاح کهن‌گرایی یا دیرینه‌گرایی در ابتدا توسط ادوارد شیلز ساخته شد و گلیفورد گیرتز در دهه ۱۹۵۰ آن را بسط داد. بعدها پژوهشگرانی مثل ون دن برگ، مسترز و واکر کونور، در بوجود آمدن چشم‌اندازهای جدید در مکتب کهن‌گرا سهیم بودند. کهن‌گرایان و یا ازلی‌انگارها بر این عقیده‌اند که قومیت و روابط قومی جزو روابط اولیه و مسلم بشری هستند و ملتها جنبه تاریخی و کهن دارند. از آنجا که گروه‌های خویشاوندی به تدریج به گروه‌های قومی تکامل یافته‌اند، لذا مبنایی زیست‌شناختی برای وجود و عمومیت قوم‌مداری در میان همه اقوام وجود دارد. از مشهورترین دیرینه‌گرایان تاریخی یا نرم می‌توان از دیوید میلر، آنتونی اسمیت و واکر کانر

نام برد. دیوید میلر یکی از ابعاد اصلی وجود یک قوم یا ملت را هویتی می‌داند که "تداوم تاریخی را تجسم می‌بخشد" ولو این که برخی خاطرات گذشته در غبار زبان گم شده باشد (میلر، ۱۳۸۳: ۳۰). در برداشت اسمیت از اجتماعات قومی و ملت‌ها نیز وجود خاطرات، اسطوره‌ها، و تاریخ مشترک شرط وجود هویت‌های ملی یا قومی محسوب می‌شوند (Smith, 1992:124-25). مهم‌ترین رکن تعریف یک ملت و نیز یک قوم در برداشت واکر کانر وجود "اسطوره‌ای از اجداد مشترک" نزد آنان است که در طول تاریخ شکل گرفته است (Conversl, 2002: 246). به علاوه اینکه، نوعی دیرینه‌گرایی تاریخی در هانتینگتون نیز دیده می‌شود، زیرا به اعتقاد او دل‌بستگی عاطفی افراد با قومیت خویش که در طول زمان شکل گرفته به قدری قدرتمند است که با کمترین تحریک سیاسی موجب سازمان‌دهی آنان بر محور موضوعات قومی و در تقابل با سایر گروه‌ها می‌شود.

با توجه به این مسأله که الگوی طایفه‌گرایی نوعی روابط مبتنی بر کهن‌گرایی را دنبال می‌کند و در صدد آن است تا از طریق روابط مبتنی بر انتساب، نسبت به مشارکت سیاسی و تعیین رفتارهای سیاسی نسبت به وضعیت سیاسی اقدام نماید، چارچوب مزبور می‌تواند به عنوان مبنایی برای پژوهش حاضر در نظر گرفته شود. زیرا طایفه‌گرایی بر مشترکات تاریخی و فرهنگی تأکید می‌کند که بر تصمیمات سیاسی افراد نیز تأثیرگذار است.

۳. فرضیات تحقیق

فرضیات تحقیق حاضر نیز بدین صورت است:

- طایفه‌گرایی بر الگوی انتخابات مجلس هشتم، نهم و دهم مجلس شورای اسلامی اثر مثبت دارد.

- احساس همبستگی و تعلق طایفه‌گرایی بر الگوی انتخابات مجلس هشتم، نهم و دهم شورای اسلامی اثر مثبت دارد.

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر براساس نوع داده‌های جمع‌آوری و تحلیل شده، پژوهشی کمی است و از لحاظ نوع بررسی مسأله و ورود به آن، میدانی محسوب می‌شود که با روش پیمایشی صورت گرفته است. همچنین از لحاظ معیارهای مختلف طبقه‌بندی این پژوهش از نوع مطالعات مقطعی، پنهانگر، توصیفی-تبیینی و کاربردی است. جامعه آماری این تحقیق عبارت است از کلیه شهروندان ۱۸ سال به بالای شهرستان نورآباد که در انتخابات دوره هشتم تا دهم مجلس شورای اسلامی در انتخابات شرکت کرده‌اند. در این مطالعه از روش نمونه‌گیری

سه‌میه‌ای استفاده شده است (نمونه‌گیری به معنای برداشتن نسبتی از جامعه یا کل به عنوان معرف یا نماینده است این نمونه باید اکثر ویژگی‌های جامعه کل را داشته باشد تا بتوان نتایج حاصل از آن را به کل تعمیم داد. داده‌ها بر اساس طرح نمونه‌ای سه‌میه‌ای مبتنی بر گروه سنی ۱۸ سال به بالا، جنس و منطقه محل سکونت (همه مناطق شهرستان نورآباد ممسنی) متناسب با حجم جمعیت جمع‌آوری شده است که تا حد امکان معرف جامعه و متناسب با هدف‌های پژوهش باشد. ابزاری که برای جمع‌آوری داده‌ها انتخاب شده، پرسشنامه ساختمانده می‌باشد. پرسشنامه مزبور متناسب با متغیرهای تحقیق سؤالات و مقیاس‌ها طراحی شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است، سؤالاتی که قابل فهم نبود یا ایراد داشتند تغییر داده شدند و سپس پرسشنامه نهایی از طریق محقق جمع‌آوری شده است.

۵. تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته (الگوی انتخابات مجلس)

تعریف مفهومی: الگوی انتخابات نوع کنش سیاسی است که با کارکردهای ساختنی خرده نظام‌های اقتصادی و جامعه‌ای و فرهنگی در سطح کلان نظام اجتماعی رابطه دارد. این الگو به علاوه در سطح خرده نظام اجتماع و الگوهای رفتاری آن ارتباط می‌یابد (نیکفر و اکبری، ۱۳۹۴: ۳۳۶).

تعریف عملیاتی: در این پژوهش از بین ابعاد الگوی انتخابات، الگوی انتخابات مجلس مدنظر می‌باشد و در سه مؤلفه (شرکت در انتخابات، نصب پوستر نامزدها، هزینه کردن برای کاندیدها) مورد اندازه‌گیری قرار گرفته است.

متغیرهای مستقل (طایفه‌گرایی)

تعریف مفهومی: طایفه‌گرایی نوعی احساس و انگیزه درونی در افراد ساکن در مکان و فضای جغرافیایی خاص است که ارزش‌های مرتبط با نحوه ادراک از مکان و محل زیست را بر ارزش‌های فراتر از محل یا مرتبط با محل‌های دیگر ترجیح می‌دهند (حافظ‌نیا و کاویانی راد، ۲۰۰۹: ۸). به دیگر سخن، مبحث طایفه‌محوری ناظر بر اثرگذاری عناصر مکانی و جغرافیایی در پسندها و مطلوب‌های مؤثر در رفتار رأی‌دهندگان ساکن محدوده‌های خاص (پایگاه حمایتی) زادشهری است (کاویانی‌راد و ویسی، ۱۳۸۷: ۳).

تعریف عملیاتی: در این پژوهش به تعهدات قومی و طایفه‌ای در شهرستان نورآباد ممسنی اشاره می‌کند.

۶. یافته‌های پژوهش

فرضیه اصلی پژوهش حاضر این بود که طایفه‌گرایی بر الگوی انتخابات مجلس هشتم تا دهم مجلس شورای اسلامی اثر مثبت دارد. برای آزمون فرضیه حاضر از فرضیات جانبی و خرد شده نیز استفاده شده است که در ادامه بدان‌ها اشاره می‌شود.

جدول شماره ۱: برآوردهای استاندارد و غیر استاندارد مدل طایفه‌گرایی بر الگوی انتخابات مجلس

سطح معنی داری	نسبت بحرانی	خطای استاندارد	برآورد استاندارد	برآورد غیر استاندارد	پارامترهای مدل ساختاری		
۰/۰۰۱	۳/۲۸	۰/۰۶۶	۰/۲۳	۰/۲۱۷	تعصبات شدید	->	الگوی انتخابات مجلس
۰/۰۳۹	۲/۰۶	۰/۰۷۹	۰/۱۴	۰/۱۶۴	قدرت نمایی	->	الگوی انتخابات مجلس
۰/۰۳۴	۲/۱۲	۰/۰۶۳	۰/۱۴	۰/۱۴۴	احساس همبستگی	->	الگوی انتخابات مجلس
۰/۰۰۱	۵/۲۶	۰/۰۶۲	۰/۴۷	۰/۳۲۹	الگوی انتخابات مجلس	->	شرکت در انتخابات
۰/۰۰۱	۶/۶۲	۰/۱۲۳	۰/۹۵	۰/۸۱۴	الگوی انتخابات مجلس	->	هزینه کردن
----	----	----	۰/۹۱	۱/۰۰	الگوی انتخابات مجلس	->	شرکت در انتخابات

سطح معنی داری	نسبت بحرانی	خطای استاندارد	برآورد استاندارد	برآورد غیر استاندارد	پارامترهای مدل ساختاری		
					تعبصبات شدید	<->	احساس همبستگی
۰/۰۰۱	۵/۶۶	۰/۰۵۶	۰/۳۵	۰/۳۱۹	قدرت نمایی	<->	احساس همبستگی
۰/۰۰۲	۳/۱۵	۰/۰۴۹	۰/۲۰	۰/۱۴۱	قدرت نمایی	<->	احساس همبستگی
۰/۰۰۲	۳/۱۴	۰/۰۴۱	۰/۲۲	۰/۱۵۴	قدرت نمایی	<->	تعبصبات شدید

فرضیه اول: تعبصبات شدید قومی بر الگوی انتخابات مجلس اثر مثبت دارد. مطابق داده‌های ستون اول جدول فوق، وزن رگرسیونی در رابطه ساختاری اثر ۰/۲۳ مثبت را نشان می‌دهد با توجه به سطح معنی داری، فرضیه صفر رد شده و فرضیه یک پذیرفته می‌شود. این رابطه همسو با پیشینه و ادبیات نظری تحقیق است که طایفه‌گرایی قوام دهنده کنش‌های فرد می‌باشد. بنابراین تعبصبات شدید قومی بر الگوی انتخابات مجلس تأثیرگذار است.

فرضیه دوم: قدرت‌نمایی قومی بر الگوی انتخابات مجلس اثر مثبت دارد. طبق جدول (شماره ۱) ضریب استاندارد وزن رگرسیونی نشان‌دهنده اثر متغیر مکنون قدرت‌نمایی قومی بر الگوی انتخابات مجلس به میزان ۰/۱۴ است. یعنی به ازای هر واحد افزایش یا کاهش در متغیر قدرت‌نمایی قومی به همان مقدار افزایش یا کاهش در متغیر الگوی انتخابات مجلس بوجود می‌آید. طبق نتایج بدست آمده چون سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد است فرض صفر رد و فرض یک پذیرفته می‌شود؛ بدین معنی که شهروندانی با احساس همبستگی متفاوت از میزان انتخابات متفاوتی برخوردار هستند و با افزایش قدرت‌نمایی الگوی انتخابات مجلس افزایش می‌یابد. همچنین ضرایب رگرسیونی بین متغیرهای درون مدل نیز معنی دار است.

فرض سوم: احساس همبستگی و تعلق طایفه‌ای بر الگوی انتخابات مجلس اثر مثبت دارد.

فرض بر این است که شهروندانی که از سطح احساس همبستگی و تعلق طایفه‌ای بالاتری برخوردارند رفتارهای انتخاباتی بیشتری دارند به نوعی نمرات بالای احساس همبستگی و تعلق طایفه‌ای با نمرات بالای انتخاباتی و نمرات پائین احساس همبستگی و تعلق طایفه‌ای با نمرات پائین انتخاباتی هماهنگی دارد. اثر این رابطه ۰/۱۴ می‌باشد با اطمینان ۹۹ درصد فرضیه صفر رد می‌شود و فرضیه یک یا محقق پذیرفته می‌شود یعنی با افزایش احساس همبستگی و تعلق طایفه‌ای رفتار انتخاباتی شهروندان افزایش می‌یابد.

در مجموع ضرایب همه متغیرهای آشکار و پنهان در مدل معنی‌دار می‌باشد و برآورد پارامترهای مدل نشان می‌دهد که ضرایب برآورد شده تفاوت اساسی با صفر دارند. مقادیر مدل ساختاری موجود بیانگر این است که ابعاد طایفه‌گرایی حاضر در مدل در مجموع ۰/۱۴ درصد از واریانس متغیر وابسته الگوی انتخابات مجلس را تبیین می‌کنند و ۰/۶۴ عوامل به خارج از مدل مربوط می‌باشد همچنین با توجه به برآوردهای انجام شده می‌توان گفت اثر همه ابعاد طایفه‌گرایی بر الگوی انتخابات مجلس به لحاظ آماری معنادار و مثبت است.

جدول شماره ۲: برآوردهای استاندارد و غیر استاندارد مدل طایفه‌گرایی بر الگوی انتخابات مجلس

سطح معنی داری	نسبت بحرانی	خطای استاندارد	برآورد استاندارد	برآورد غیر استاندارد	پارامترهای مدل ساختاری		
۰/۰۰۱	۴/۸۲	۰/۲۱	۰/۴۵	۰/۹۹	الگوی انتخابات مجلس	<---	طایفه‌گرایی

وزن گرسیونی حاضر در مدل ساختار اثر طایفه‌گرایی بر الگوی انتخابات مجلس ۴۵٪ است و این متغیر ۰/۱۹ از تغییرات الگوی انتخابات مجلس را تبیین می‌کند. با اهمیت به سطح معنی‌داری کمتر از ۵ صدم فرض صفر رد شده و فرض محقق پذیرفته می‌شود. بنابراین طایفه‌گرایی بر الگوی انتخابات مجلس تأثیر دارد.

جدول شماره ۳: برآوردهای استاندارد و غیر استاندارد مدل فشار گروه‌ها بر الگوی انتخابات مجلس

سطح معنی داری	نسبت بحرانی	خطای استاندارد	برآورد استاندارد	برآورد غیر استاندارد	پارامترهای مدل ساختاری		
					الگوی انتخابات مجلس	<--	فشار گروه‌ها
۰/۰۰۱	۴/۹۳	۰/۰۹	۰/۳۱	۰/۴۴			

نتیجه برآورد استاندارد در مورد اثر فشار گروه‌ها بر الگوی انتخابات مجلس نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد فرضیه صفر رد می‌شود و فرضیه پژوهش پذیرفته می‌شود اثر این رابطه ۳۱ درصد می‌باشد و جهت آن مثبت است یعنی با افزایش فشار گروه‌ها کنش‌های انتخاباتی نیز افزایش می‌یابد چنین نتیجه‌ای همسو با پیش فرض‌های نظری در این زمینه است. جدول شماره ۴: برآوردهای استاندارد و غیر استاندارد مدل رقابت بر سر منابع کمیاب بر الگوی انتخابات مجلس

سطح معنی داری	نسبت بحرانی	خطای استاندارد	برآورد استاندارد	برآورد غیر استاندارد	پارامترهای مدل ساختاری		
					الگوی انتخابات مجلس	<--	رقابت سر منابع کمیاب
۰/۰۰۱	۶/۸۷	۰/۲۷	۰/۸۲	۱/۷۹			

چنانکه در جدول مشاهده می‌شود متغیر مکنون رقابت بر سر منابع کمیاب در مدل معادله ساختاری با متغیرهای مشاهده شده بیرونی (دستیابی به امکانات اقتصادی و اجتماعی، ایجاد فرصت شغلی، ایجاد منزلت اجتماعی و مصالح و منافع طایفه) ۶۶ درصد تغییرات متغیر پنهان درونی الگوی انتخابات مجلس را تبیین می‌کند و ۳۴ درصد تغییرات این متغیر توسط عواملی خارج از این مدل قابل تبیین است وزن رگرسیونی در مدل ساختار ۸۲ صدم اثر رقابت بر سر منابع کمیاب بر الگوی انتخابات مجلس را نشان می‌دهد. فرض تحقیق با توجه به سطح معنی - داری ۰/۰۰۱ پذیرفته و فرض صفر رد می‌شود.

جدول شماره ۵: برآوردهای استاندارد و غیر استاندارد خانواده افراد بر الگوی انتخابات مجلس

سطح معنی داری	نسبت بحرانی	خطای استاندارد	برآورد استاندارد	برآورد غیر استاندارد	پارامترهای مدل ساختاری		
					الگوی انتخابات مجلس	<---	خانواده افراد
۰/۰۰۴	۲/۸۶	۰/۰۶	۰/۱۷	۰/۱۷			

بر اساس وزن رگرسیونی استاندارد اثر خانواده افراد بر الگوی انتخابات مجلس ۰/۱۷ می‌باشد و با سطح معنی داری کمتر از ۵ صدم دلایل کافی برای رد فرضیه صفر وجود دارد پس فرض محقق تأیید می‌شود به نوعی می‌توان گفت که نمرات بالای خانواده افراد یعنی تأثیر مثبت بر انتخابات زیاد و نمرات پایین خانواده افراد یعنی تأثیر منفی نسبت به رفتار انتخاباتی کم همخوانی دارد و با افزایش تأثیر خانواده از منفی به سمت متعادل و سپس مثبت الگوی انتخاباتی هم افزایش می‌یابد ضریب تعیین این رابطه در حد ضعیف برابر با ۴ درصد می‌باشد که احتمال دارد به علت حجم نمونه بالا کمترین اثر هم معنی دار شده باشد.

جدول شماره ۶: برآوردهای استاندارد و غیر استاندارد مدل تفکر سیاسی اصلاح طلبی بر الگوی

انتخابات مجلس

سطح معنی داری	نسبت بحرانی	خطای استاندارد	برآورد استاندارد	برآورد غیر استاندارد	پارامترهای مدل ساختاری		
					الگوی انتخابات مجلس	<--	تفکر سیاسی اصلاح طلبی
۰/۰۰۱	۴/۲۶	۰/۱۷	۰/۳۷	۰/۶۹			

می‌توان نتیجه گرفت با ۹۵ درصد اطمینان اعضای جامعه آماری که دارای تفکر سیاسی اصلاح طلبی می‌باشند از الگوی انتخابات مجلس بیشتری برخوردار هستند. فرض محقق پذیرفته می‌شود و فرض صفر رد می‌شود. برآورد استاندارد این اثر ۳۷٪ است و سازه پنهان تفکر سیاسی اصلاح طلبی تبیین ۱۳ درصد از تغییرات الگوی انتخابات مجلس را دارند.

جدول شماره ۷: برآوردهای استاندارد و غیر استاندارد پارامترهای مدل رأی دادن جماعت بر الگوی انتخابات مجلس

سطح معنی داری	نسبت بحرانی	خطای استاندارد	برآورد استاندارد	برآورد غیر استاندارد	پارامترهای مدل ساختاری		
					الگوی انتخابات مجلس	<---	رأی دادن جماعت
۰/۰۰۱	۳/۹۹	۰/۱۲	۰/۲۷	۰/۴۷			

فرض بر این است که شهروندانی که متأثر از رأی دادن جماعت بیشتری هستند دارای کنش‌های انتخاباتی بیشتری می‌باشند فرض محقق با سطح معنی داری ۰/۰۰۱ پذیرفته شده است رأی دادن جماعت بر الگوی انتخابات مجلس اثر دارد اما این اثر برابر با (۰/۲۷ صدم) ضعیف می‌باشد و میزان R^2 برابر ۰/۷ درصد است.

علاوه بر یافته‌های بالا، الگوی انتخابات مجلس در نورآباد ممسنی بر اساس متغیر جنسیت نیز مورد بررسی قرار گرفته است که یافته‌های آن در جدول زیر بیان شده است.

جدول شماره ۸: آزمون تی مقایسه الگوی انتخابات مجلس دو گروه مردان و زنان

	ازمون برابری واریانسها		فاصله اطمینان						
	F	سطح معنی داری	T	درجه آزادی	سطح معنی داری	تفاضل میانگین‌ها	تفاضل خطای معیار	پایینتر	بالا تر
فرض برابری	۰/۰۰۱	۰/۹۷۶	-۲/۵۷	۴۹۸	۰/۰۱	-/۱۷۷	۰/۰۶۹	-/۳۱	-/۰۴۲
عدم فرض برابری			-۲/۵۷	۴۳۰	۰/۰۱	-/۱۷۷	۰/۰۶۹	-/۳۱	-/۰۴۲

در این جا فرض بر این است که آیا میانگین الگوی انتخابات مجلس در دو گروه یکسان است.

$$H_1 : \mu_1 \neq \mu_2$$

از این رو:

این آزمون اختلاف میانگین الگوی انتخابات مجلس زنان و مردان را محاسبه می کند و پیش فرض ویژه ای دارد که ناظر بر همگونی واریانس گروه ها است. اگر فرض برابری واریانس های دو جامعه مطرح باشد از واریانس ادغام شده دو گروه استفاده می شود و اگر واریانس دو نمونه متفاوت باشد استفاده از آزمون t با واریانس های جداگانه انتخاب مطمئن تری است با توجه به اطلاعات جدول باید اول ثابت شود که اختلاف معنی داری بین واریانس گروه زنان و مردان وجود ندارد. لذا از آزمون لوین استفاده می شود. آزمون لوین پیش فرض همگونی واریانس ها را آزمون می نماید، مشاهده می شود که واریانس دو گروه اختلاف معنی داری با هم ندارد. احتمال این شاخص بزرگتر از ۵ صدم است و دو گروه زنان و مردان همگون هستند بنابراین در نتایج آزمون t سطر اول گزارش می شود سطح معنی داری کوچکتر از ۵ صدم برابر با ۰/۰۱ نشان می دهد بین دو میانگین اختلاف معنی داری است، فرض صفر رد می شود و بیان می شود، کنشهای انتخاباتی توسط مردان با ۰/۱۷ صدم تفاضل بیشتر از زنان است.

جدول شماره ۹: آمار اتا برای تبیین رابطه الگوی انتخابات مجلس و تحصیلات

اتا	مجذور اتا	درجه آزادی	سطح معنی داری
۰/۰۷۶	۰/۰۰۷	۳	۰/۴۲۷

مشاهده می شود که میانگین الگوی انتخابات در بین شهروندانی با تحصیلات بالاتر بیشتر می باشد، اما با توجه به سطح معنی داری بیشتر از ۵ صدم فرض محقق رد می گردد و فرض صفر مبنی بر برابری میانگین نمرات چهار گروه تحصیلی پذیرفته می شود به عبارت دیگری می توان گفت بین میانگین الگوی انتخاباتی در این چهار گروه تحصیلی اختلاف معنی داری وجود ندارد، نتایج مجذور اتا نیز نشان می دهد که این متغیر قدرت تبیین واریانس الگوی انتخاباتی را ندارد.

جدول شماره ۱۰: آمار اتا برای تبیین رابطه الگوی انتخابات مجلس و پایگاه اقتصادی اجتماعی

اتا	مجذور اتا	درجه آزادی	سطح معنی داری
۰/۰۹۲	۰/۰۰۸	۴	۰/۳۸۲

در جدول شماره ۱۰، نتایج توصیفی مشاهده می شود که میانگین الگوی انتخاباتی در بین شهروندانی با پایگاه اقتصادی اجتماعی خیلی پایین نسبت به بقیه پایگاه ها بیشتر می باشد اما با توجه به سطح معنی داری بیشتر از ۵ صدم فرض محقق رد می گردد و فرض صفر مبنی بر برابری

میانگین‌های الگوی انتخاباتی در پایگاه‌های اقتصادی اجتماعی مختلف پذیرفته می‌شود به عبارت دیگری می‌توان گفت بین میانگین الگوی انتخاباتی در این پنج پایگاه اختلاف معنی‌داری وجود ندارد نتایج مجذور اتا برابر صفر درصد نیز نشان می‌دهد که این متغیر قدرت تبیین واریانس الگوی انتخاباتی را ندارد.

۷. نتیجه‌گیری

در این پژوهش تلاش شده است به بررسی جامعه‌شناسی طایفه‌گرایی و تأثیر آن بر الگوی انتخابات مجلس هشتم تا دهم شورای اسلامی: (مطالعه موردی شهرستان نورآباد) باشد. محاسبه‌های انجام شده با استفاده از آمارهای توصیفی و استنباطی نشان می‌دهد مردان بیش از زنان و شهروندان مجرد بیشتر از متأهل از الگوی انتخابات مجلس پیروی می‌کنند، پس از آن با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری و با احتساب خطاهای اندازه‌گیری سایر متغیرهای پژوهش به ترتیب (رقابت بر سر منابع کمیاب ۰/۸۲ درصد، طایفه‌گرایی ۰/۴۵ درصد، تفکر سیاسی اصلاح‌طلبی ۰/۳۷ درصد، فشار گروه‌ها ۰/۳۱ درصد، رأی دادن جماعت ۰/۲۷ درصد، تعصبات شدید طایفه‌ای ۰/۲۳ درصد، خانواده افراد ۰/۱۷ درصد، احساس همبستگی و تعلق طایفه‌ای ۰/۱۴ درصد، قدرت نمایی قومی ۰/۱۴ درصد) تأثیر را بر الگوی انتخابات مجلس داشته‌اند. اما طایفه‌گرایی در بین پایگاه‌های اقتصادی اجتماعی و تحصیلات مختلف یکسان بوده و تفاوتی وجود نداشته است.

متغیرهای احساس همبستگی و تعلق طایفه‌ای، قدرت نمایی قومی، تعصبات شدید طایفه‌ای در فضای چند متغیره مدل‌سازی معادلات ساختاری با احتساب خطاهای اندازه‌گیری ۴۵ درصد تغییرات الگوی انتخابات مجلس را تبیین می‌کنند. بر اساس نظریه‌های مربوط به الگوی رای دهی افراد می‌توان استناد نمود که کنش‌های انتخاباتی از جمله کنش‌هایی است که نیاز به تعصبات شدید و قدرت نمایی قومی شهروندان داشته است نتایج نشان می‌دهد که طایفه‌گرایی به عنوان منبع کنش انتخاباتی می‌تواند این کنش‌ها را تقویت و تسهیل نماید.

یافته‌های پژوهش مبتنی بر اثر قدرت نمایی قومی بر الگوی انتخابات مجلس می‌باشد، یعنی هرچقدر سطح قدرت نمایی قومی بالاتر باشد الگوی رای دهی بیشتر صورت می‌گیرد. می‌توان استدلال کرد که قدرت نمایی قومی یکی از عوامل مهم در اثرگذاری کنش‌های انتخاباتی شهروندان محسوب می‌شود. همچنین در این بررسی نشان داده شد که تعصبات شدید قومی بر الگوی انتخابات مجلس اثر دارد. تعصبات شدید قومی به معنای آن است که شخص در مسائل خانوادگی و خویشی واکنش‌های عاطفی و احساسی به دور از هر گونه معیار عقلانی داشته باشد.

یکی دیگر از نتایج جدید این پژوهش تأثیر رقابت بر سر منابع کمیاب (دستیابی به امکانات اقتصادی و اجتماعی، ایجاد فرصت شغلی، ایجاد منزلت اجتماعی، مصالح و منافع طایفه) بر الگوی انتخابات مجلس می‌باشد. این فرضیه بیشترین تأثیر (۰/۸۲ صدم) را در بین متغیرهای پژوهش بر الگوی انتخابات مجلس دارد. در مقیاس ۱ تا ۵، میانگین این سازه ۴/۲۷ می‌باشد و ۶۶ درصد از تغییرات الگوی انتخابات مجلس قابل تبیین با ابعاد رقابت سر منابع کمیاب است.

پیشنهاد‌های کاربردی

در اینجا پیشنهادهایی بنیادین برای حل تعصب طایفه‌گرایی در حوزه انتخابیه ممسنی ارایه می‌شود: تشکیل کارگروه‌های تعدیل طایفه‌گرایی (این کارگروه باید متشکل از نخبگان، اساتید، فرهنگیان، حقوق دانان و جامعه دانشجویی باشد که در قالب همایش‌ها و نشست‌های علمی برای برگزاری انتخاباتی مسالمت آمیز و به دور از تنش‌های طایفه‌ای تلاش نمایند). ایجاد آگاهی توسط کارگروه‌های ضد طایفه‌گرایی در جهت کاهش هیجانات توده در زمان انتخابات.

ایجاد نظام موازنه از طریق کنترل سران طایفه به وسیله نخبگان مخالف طایفه‌گرایی. اتحاد و انسجام نامزدها قبل از برگزاری انتخابات در جهت آرامش و سلامت آن. توجه نمایندگان به شایسته‌سالاری به جای ارادت سالاری. عدم برخورد غیرت‌زا و تعصب آمیز نمایندگان با ساکنان حوزه انتخابیه خود. سوق دادن افکار عمومی به توسعه سیاسی و اقتصادی شهرستان و تلاش برای ایجاد همدلی و اتحاد میان طوایف.

ایجاد توسعه متوازن و توزیع و تخصیص عادلانه منابع بر بنیاد عدالت جغرافیایی. ارتقای بخش‌های اقتصادی نظیر صنعت پتروشیمی و همچنین تخصیص بودجه به پروژه‌های عمرانی در مناطق مختلف جغرافیایی و فارغ از هویت و تعلقات مکانی-زادگاهی. انتخاب یک اندیشه سیاسی همه‌گیر (فرا طایفه‌ای)، به نحوی که چتر کامل و پوشش فراگیری برای افراد منطقه (کل شهرستان) ایجاد کند تا همه یا اکثریت قاطع جمعیت ساکن در سرزمین خود را متعلق به آن بدانند و بر این اساس ممسنی به سوی مدیریت سیاسی یکپارچه‌ای رانده شود و امکان کنترل و تنظیم روابط بین طوایف فراهم آید و از این طریق الگوی مدیریت مشارکتی و صلح فراهم می‌شود.

and the Study of nationalism. London: Rutledge.
-Smith. Anthony (1992). A Europe of Nation- or the Nation of Europe? **Journal of peace research**, vol 3. No 2. Pp 129-135.

منابع و مآخذ:

- پور افکاری، نصرالله (۱۳۸۳)، **نزاع های جمعی محلی**، مجموعه مقالات اولین همایش ملی طرح مسائل جامعه شناسی ایران.
- رومینا، ابراهیم و صادقی، وحید (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر طایفه‌گرایی بر الگوی رأی دهی (مطالعه موردی: شهر ستان نورآباد ممسنی)، **فصلنامه ژئوپلیتیک**، ۱۱(۳)، ص ۸۴-۱۱۶.
- ریتزر، جورج (۱۳۸۴)، **نظر به جامعه‌شناسی در دوران معاصر**، مترجم: محسن ثلاثی، تهران، انتشارات علمی، چاپ هشتم.
- ریتزر، جورج؛ (۱۳۸۸)، **نظر به جامعه شناسی در دوران معاصر**، ترجمه: محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- سجادی قیداری، حمدالله؛ پور طاهری، مهدی؛ صادقی، وحید، حسینی، محمد حسین (۱۳۹۵)، تحلیل رابطه طایفه‌گرایی اجتماعات محلی با توسعه سیاسی در شرایط انتخاباتی (مطالعه موردی: شهر ستان نورآباد ممسنی)، **مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای**، سال چهاردهم، شماره ۱، شماره پیاپی ۲۶، ص ۴۶-۱۹.
- شمس‌الدینی، علی (۱۳۸۹)، انتخابات و طایفه‌گرایی با تأکید بر روند انتخابات مجالس پنجم تا هشتم شورای اسلامی در حوزه انتخابیه ممسنی، **دانشنامه حقوق و سیاست**، شماره ۱۴، ص ۴۰-۱۱.
- کاوایانی راد، م. و ویسی، ه. (۱۳۸۷)، بررسی تأثیر همسایگی بر انتخابات ایران، مطالعه موردی نهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در ایران، **فصلنامه ژئوپلیتیک**، ۴(۳)، ص ۲۰-۱.
- کرایب، یان، (۱۳۸۶). **نظر به اجتماعی کلاسیک**، ترجمه: شهناز مسمی پرست. تهران: نشر آگه.
- کوزرلوئیس و روزنبرگ برنارد (۱۳۷۸)، **نظر به های بنیادی جامعه شناسی**، مترجم فرهنگ ارشاد، نشر نی.
- مجتهدزاده، پ (۱۳۹۲)، **جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی**، تهران: انتشارات سمت.
- نیازی، محسن؛ بهروزیان، بهروز؛ سخایی، ایوب؛ حسینی زاده آرانی (۱۳۹۶)، فراتحلیل رابطه بین طایفه‌گرایی و نزاع دسته جمعی با تأکید بر متغیر تعدیل‌گر قومیت، **پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی**، سال ششم، شماره پیاپی ۱۸، شماره سوم، ص ۱۶-۱.
- نیکفر، جاسب، اکبری، سارا (۱۳۹۴)، بررسی رفتار انتخاباتی شهروندان شهر نورآباد؛ در نهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی، **فصلنامه مدیریت شهری**، شماره ۴۰، صص ۳۲۹-۳۵۲.
- میلر، دیوید (۱۳۷۹)، **ملیت**، ترجمه داود غرایاق زندی، تهران: نشر تمدن ایرانی (وابسته به موسسه مطالعات ملی).
- Almond. Gabriel. Verba. Sidney (1989), **The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations**, Center for international Studies, Princeton University.
- Conversl, Daniele (2002), **Ethnonationalism in the Contemporary World**. Walker Conner